

עלון שבועי מבית "בני אמונים"

וכל מאמינים

276

פרשת אחרי מות

תשע"ט

פניני אמן ותפילה בפרשה

מאוצרות אמונים

שרק מכוחה מכפר השעיר המשתלח, כמבואר בגמרא (יומא טז ב) שזכרת המשתלח תלויה בקיום עבודת הפנימי בתקנה.

ב. כיוון שקדושת המקדש נהגת אף כיום, אנו מאריכים בעבודת השעיר הפנימי כדי לכפר על אותם יהודים שטועים ונכנסים למקום המקדש בטומאה.

'מהר"ל' הלכות יום הכיפורים יח

ידידי באמצעות שליח

"וְסִמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַחַי וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם" (טז כא)

כתב רבי יוסף מטרנאי - המהר"ט כי אף שבכל המצוות אמרנו: "שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מב א), אי אפשר למנות שליח לקיום מצווה הנעשית באמצעות דיבור (ראה גיטין טו ב).

אולם ב'מנחת חינוך' תמה על דבריו מהפסוק שלפנינו, שבו מפורש שהכהן הגדול התוודה על השעיר המשתלח כשליח של כל קהל ישראל. הרי שעל אף שמצוות הווידוי מהותה דיבור, יכול השב בתשובה להתוודות על חטאיו באמצעות שליח.

ש"ת 'מהר"ט' ח"א קכו; 'מנחת חינוך' ססד י

שם ה' נאמר מאליו

"וְסִמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַחַי וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם" (טז כא)

ב'סדר העבודה' שבמוסף של יום הכיפורים הובא סדר וידויו של הכהן הגדול (ע"פ יומא טו ב): "וכך היה אומר: אנה ה', חטאנו, עונו, פשענו לפניך עמך בית ישראל. אנה בה' כפר לחטאים ולעוונות ולפשעים... ככתוב בתורת משה עבדך מפי כבודך (להלן פס' ז): 'כִּי בְיָוֶם הַזֶּה יִכָּפֶר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהַרְוּ. וְהִכְהִינִי וְהֵעֵם כְּשֶׁלִּי שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא מִפִּי כֹהֵן יוֹצֵא מִפִּי כֹהֵן גָּדוֹל בְּקִדּוּשָׁה וּבִטְהָרָה, הִיוּ כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם..."

יש להבין: במהלך וידויו מזכיר הכהן הגדול את שם ה' שלוש פעמים: "אנה ה'... אנה בה'... לפני ה' תטהרו"; מדוע אפוא משתחוים הכהנים והעם רק בפעם השלישית?

גילה האר"י הקדוש: בשתי הפעמים הראשונות הזכיר הכהן הגדול את השם בפיו, אולם בפעם השלישית יצא השם מפיו מאליו. וכפי שניתן לדייק מנוסח אמירתו: "כשהיו שומעים את השם... יוצא [מאליו] מפי כהן גדול... לדגול חרדת הקודש שהתעוררה אז, היו הכול כורעים ומשתחוים.

מאמר 'מאה קשיטה' [לרמ"ע מפאנו] ב: 'ימי דוד' [לר"ד מסלונקי] פירוש על סדר העבודה

בברייתא ד'פיטוס הקטורת' הנאמרת בסדר התפילה מובא: "כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשרים".

בדרך צחות פירש זאת רבי מאיר איזנשטטר - ה'מהר"ם א"ש:

בדרך כלל מביא הקדוש ברוך הוא על האדם ייסורים כדי לגרום לו לשוב למוטב. אולם לעיתים מייסר הוא אף את הצדיקים מפני שהוא מתאוה לתפילתם. יסוד זה נרמז בלשון הברייתא: בדרך כלל "כשהוא [הקדוש ברוך הוא] שוחק" בייסורים את האדם, "הדק היטב" - נועד הדבר כדי ללחוץ שייטיב את דרכו. אולם כאשר: "היטב הדק" - הוא מייסר את הטובים, אין זה אלא: "מפני שהקול יפה לבשרים" - שמתאוה הוא לשמוע את קול הצדיקים המכונים 'בשרים' (ראה חולין קלט ב).

'זכרון יהודה' [לבנו רבי מנחם א"ש] עמ' כא

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

אמן קורעת גזר דין

"כִּי בְיָוֶם הַזֶּה יִכָּפֶר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהַרְוּ" (טז ז)

סופי התיבות: "מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי הוֹי"ה תְּטַהַרְוּ" הם בגימטריה 'אמן'. רמז הכתוב כי בזכות עניית אמן בכונה נקרע גזר דינו של אדם ונמחלים כל עוונותיו, וכדברי חכמינו (תקין"א מ א): "כל העונה אמן בכל כוחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה".

'אבן שתייה' עמ' יח

'עבודת שעיר הפנימי' מכפרת אף כיום

"וְשִׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֵם... וְכָפַר עַל הַקָּדָשׁ" (טז טו-טז)

"מִטְּמֵאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - על הנכנסין למקדש בטומאה (רש"י).

אמר רבנו יעקב מולין סג"ל - המהר"ל:

מעודי תמהתי, מדוע אנו מאריכים בפיטוי עבודת יום הכיפורים בהזכרת עבודת השעיר הפנימי יותר מעבודת השעיר המשתלח; והלא הפנימי מכפר על טומאת מקדש וקודשיו שאינה שייכת בימינו, בעוד השעיר המשתלח מכפר על כל העוונות, ככתוב (להלן פס' כא): "וְסִמְךָ אֶהְרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר הַחַי וְהַתּוֹדָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם?"

ונראה לבאר זאת בשתי דרכים:

א. אנו מאריכים בתיאור עבודת השעיר הפנימי כיוון

הצדיק נתבע על שלא מתפלל על קרוביו

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ" (טז א)

מאחר שהפסוק אינו מפרט מה דיבר ה' אל משה, מה בא הוא להשמיענו?

פירש רבי חיים ויטל:

נקט הכתוב לשון 'וידבר' שהיא לשון קשה (מכות יא א), ובכך לימדנו התורה כי כאן הוכיח ה' את משה על: "מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהְרֹן", כביכול הוא אשם במוותם, לפי שהיה עליו להתפלל שתתבטל הגזירה מעליהם. וכעין המובא בגמרא (ספ' שפירא) שראשית אירע ונטרף אדם בקרבת אזור מגוריו של רבי יהושע בן לוי, נתבע הוא על כך שלא הגן עליו בתפילתו.

ע"ז הדעת טוב'

"בכל לבבך" - בשני יצריך

"וַיִּתֵּן אֶהְרֹן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גִּלְתָּל גִּלְתָּל אֶחָד לַה' וְאֶחָד לְעִזְאֵזֵל" (טז ח)

בגמרא (יומא לט א) מבואר שבארבעים השנים ששימש שמעון הצדיק ככהן גדול, היה הגורל "לה" עולה תמיד בימינו, ואילו הגורל 'לעזאזל' היה עולה בשמאלו. ויש להבין מהי המעלה המיוחדת שיש בעובדה זו?

פירש רבי חיים אריה ליב פנסטר מדינבונגה:

רבי חיים מוולוז'ין ביאר את דברי הגמרא (ברכות סא א): "יצר הרע דומה לזבוב, ויושב בין שני מפתחי הלב"; בדרך כלל היצר הטוב שוכן בימין הלב, והיצר הרע - בשמאלו, ככתוב (קהלת ב): "לֵב חָכֵם יִלְמִינוּ וְלֵב כְּסִיל לִשְׁמָאֵלוּ". אולם בשונה מהיצר הטוב השומר על מקומו בקביעות, היצר הרע "יושב בין שני מפתחי הלב", וכאשר אינו מצליח להכשיל את האדם בחטא רגיל, 'מדלג' הוא לימין הלב ומכשילו בחטא המוסווה כמצווה.

לדבריו ניתן לבאר כי זאת אשר השמיעתנו הגמרא: בדורו של שמעון הצדיק היה הגורל לה' עולה תמיד בימין, כי לגודל צדקתם תמיד נעשו מצוותיהם מצד היצר הטוב השוכן בימין הלב. אולם בדורות שלאחר מכן היה הגורל לה' עולה לעיתים בשמאל, ובא הדבר לרמוז להם כי היצר הרע מעורב היה אף בחלק הנועד "לה", באמצעות עבירות המוסוות כמצוות.

בכך ניתן לבאר אף את בקשתנו בתפילת ערבית: "והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" - שניצל משני סוגי היצרים; הן מהיצר העומד "מלפנינו" - גלוי לעינינו ומסיתנו לחטוא, והן מהיצר הנסתר "מאחרינו" - בכך שהוא 'מדלג' לימין הלב, ומבקש להסיתנו בחטא המוסווה כמצווה.

'נפש חיים' - פרקים, פ"ד בהנחה; 'שער בת רבים'; 'פרי עץ הדור' פ"ה

ייסורים המביאים לידי תפילה

"וְלָחַק מְלֵא הַמַּחְתָּה גָּחָלִי אֵשׁ מִעַל מִזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה' וּמִלֵּא חֲפָזוֹ קִטְרֹת סָמִים דָּקָה" (טז יב)

הכל כדאי בעבור אמן אחת

אמר הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע (נפ' כ"ט בניסן תרי"ח):
"לֹא הֵייתִי יוֹדֵעַ שֶׁבְּכָל חַיִּי עֲנִיתִי אֶמֶן אַחַת כְּמוֹ שִׁצְרִיךְ, אֲזִי לֹא הֵייתִי דוֹאֵג כָּלֵל... הַכֵּל הִיא כְּדַאִי..."

'אמרות משה' ח"א עמ' קצג-קצד

בְּרִכּוֹת הַשַּׁחֲרִי: בְּקוֹל בְּכֻנָּה בְּחִבְרוּתָא.

ברכת המזון - ברכת 'בונה ירושלים' (ה')

פרנסה - לצורך בית המקדש
תמה הגאון רבי שמעון דייטש, תלמיד ה'חתם סופר': הלא הצדקה היא מידה טובה שהתייחדו בה ישראל, ובזכותה מתקרבת הגאולה (ב"ב יא), ומדוע אנו מבקשים: "ונא אל תצריכנו ... לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם?"

ופירש: מכך שתיקנו לבקש על הפרנסה בתוך הבקשה על בניין בית המקדש, נראה כי עיקרה מיוסד על תקופת הגלות שבה נתונים אנו תחת ממשלת האומות ומייחלים לבניין בית המקדש. שהרי דרשו חכמים (ראה רש"י שם ב"ב ד"ה ביבש) מלשון הכתוב (ישעיה כו יא): "בִּיבֶשׁ קְצִירָה תִּשְׁבְּרָנָה", שכשתחזל זכות הצדקה שעושים אומות העולם עם ישראל, אזי יישבר עולם וממילא תבוא הגאולה ותיבנה ירושלים. ועל כך, כחלק בלתי נפרד מהבקשה על ירושלים, מבקשים אנו שלא נצטרך לצדקת 'בשר ודם' - הלא הן אומות העולם (אמרי שפר' ברכות מח ב).

אף הגאון רבי ישראל נחמן זיידמן, רבה של טריספול ביאר, כי בקשת 'ונא אל תצריכנו' נוגעת לבניין בית המקדש:

שהנה ידוע כי בעת שבנו אבותינו את בית המקדש השני בימי עזרא הוצרכו למתנת בשר ודם, כמבואר בספר עזרא פרק ו' שדריש מלך פרס פקד לשלם ליהודים מאוצרותיו את הוצאות בניין בית המקדש. על כך אנו מבקשים מהקדוש ברוך הוא, שיעזרו לבנות את ירושלים ואת בית המקדש השלישי מידו המלאה, ולא נצטרך לפנות לאומות העולם בבקשת מתנה או הלוואה. וכפי שהתנבאו הנביאים כי לעתיד לבוא יתן לנו ה' עוז ועוצמה, עושר, נכסים וכבוד, וכך לא נזדקק יותר לידי מתנת בשר ודם ולידי הלוואתם (מוריה קובץ מז עמ' מו).

שלושה שותפים באדם

הרה"ק רבי יואל מסאטמר פירש את בקשת: "ונא אל תצריכנו..." לידי מתנת בשר ודם, על פי דברי הגמרא (גיטא דא) שיש שלושה שותפים באדם: הקדוש ברוך הוא, אביו ואימו; הקדוש ברוך הוא נותן בו את החלק הרוחני, ואביו ואימו - את החלקים הגשמיים. וזאת אשר אנו מבקשים: "אל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם" - שאף אם גזרת שנהנה משולחן אחרים, לא תבוא הנתינה מכוח החלק הגשמי שבהם [שניתן על ידי ההורים - 'בשר ודם'], דבר שביאם להתגאות עלינו. "כי אם לידי המלאה הפתוחה" - אלא רק

מכוח החלק הגבוה והרוחני שמידך הוא ניתן בהם, שעל ידי כך יתנו לנו את מתנתם בלב שמח ובנפש חפצה, ובכך "לא נבוש ולא נכלם..." (דברי יואל וישב דף רסח ב).

עומק המשמעות של 'מתנת

בשר ודם'

בדרך דרש יש שפירשו:

טבע העולם הוא כי לעת זקנתם וחולשתם של ההורים, לא אחת נופלים הם מחמת תשות כוחם לטרחת על ילדיהם - בשרם ודם. והנה הרי כבר ידוע הפתגם: 'אב אחד יכול לפרנס עשרה בנים, ועשרה בנים אינם יכולים לפרנס אב אחד'. על כן אנו מבקשים שנוכח שיאריכו ימינו בבריאות ובכוח, כך שלא נצטרך אף למתנת ילדינו - בשרנו ודמנו, ועל כך אנו מבקשים בתפילת 'שמע קולנו': "אל תשליכנו לעת זקנה" (הגדת מהר"י).

עוד ביאר הרה"ק רבי דוד משה מצ'ורטקוב:

בזוהר הקדוש (וירא קד א) מבואר שכשרוצה הקדוש ברוך הוא להביע אהבתו לעשיר, משגר הוא לו מתנה - עני, כדי שיוכל להעניק לו מנדבת ליבו ובכך לזכות לשכר נצחי. לפי זה יש לפרש: "ונא אל תצריכנו..." לידי מתנת בשר ודם" - שלא נגיע למצב של עניות שבו נשוגר כ'מתנה' בעבור בשר ודם (דברי דוד השלם - אות קט).

מתנות של בשר ושל דם

סיפר הגרמ"מ שולציגר זצ"ל:

כאשר פעם שמע מורי ורבי הגאון רבי יחזקאל אברמסקי על גדול ישראל ממידעיו אשר חלה עד מאוד והוצרך להשתלל איבר ולתרומות דם, נאנח ואמר: "הן כל יום אני מבקש שלא אזדקק לכך..." שאלו תלמידיו: "היכן?" ורבי יחזקאל הסביר לפי תומו: "בבקשת: 'ונא אל תצריכנו...' לידי מתנת בשר ודם" - לידי מתנות של בשר [איבר] ושל דם..."

כאשר העז אותו תלמיד פניו ותמה: "והלא אין זה הפשט הפשוט בברכה...?" השיב רבי יחזקאל על אתר: "קבלה היא בידנו שאין כל בקשה שלא נכללה בנוסח התפילה שתוקן בידי אנשי כנסת הגדולה. לפיכך, כל בקשה שאני יכול להכניסה בתוך מילות התפילה, אני מכניסה" (אלופינו מסבילים [לגרמ"מ שולצינגר עמ' ג]).

התור המיוחל שהוחמץ ובוטל

ועתה יאלץ להישאר בבית עם ילדיו המופלא רבי פינחס שרייבר זצ"ל, הרצים במקום ללכת לכולל להגות בתורה.

הקושי להחליט היה עצום, אולם ההחלטה שקיבלה לבסוף הייתה ברורה ונחרצת; בתחנה הקרובה היא ירדה מהאוטובוס, ובמקום להמשיך בדרכה למרפאתו של הרופא המדופלם, היא חצתה את הכביש אל צידו השני. שם עלתה לאוטובוס שהחזירה לבני ברק, ומיד עם רדתה מיהרה לבית משפחת שרייבר כדי ללמלא בחדרת קודש את התפקיד שאותו מילאה בכל יום: לטפל בבית ובילדים ולאפשר לרב לצאת ללמוד בכולל כמשאת נפשו.

אותה אישה כשרה ופשוטה הבינה בתמימותה כי את התפקיד החשוב שניתן לה היא מוכרחה לבצע, גם אם תפסיד משום כך את התור שהמתנה לו זמן רב כל כך ועתיד היה בסייעתא דשמיא לגאלה מייסורי הציפייה המרים שליוו את משפחתה במשך שנים כה רבות.

לבית הרב היא הגיעה באיחור קל, והרב מיהר בשמחה לצאת לתלמודו. באותו יום טיפלה האישה בילדים כהרגלה מדי יום, אולם בד בבד הלכה ופשטה בה תחושת צער והחמצה על ההזדמנות הנדירה שניתנה לה ומי יודע אימתי והאם תשוב היא לפתחה מחדש.

בכל זאת המשיכה האישה את הטיפול בילדים כהרגלה, תוך שהיא מדחיקה את הצער עמוק בתוכה. אולם משנרדמו הילדים, ושקט השתרר בבית, לא יכלה היא יותר לעצור ברוחה. היא נטלה לידיה ספר תהילים, התיישבה באחד מחדרי הבית והחלה להתפלל מתוכו בהתרגשות ובדמעות שליש.

כך, במשך שעה ארוכה שפכה שיח לפני בוראה בתפילה נרגשת שבקעה מעומק לב שבור ומתוך רגשות קושי ואכזבה שמילאו את כל ישותה, כי במהרה יחיש לה ה' את ישועתו ויגאל אותה מייסורי הציפייה שבהם היא מתענה במשך שנים ארוכות.

כשהיא שבה אל ביתה בשעת אחר צהריים מאוחרת, מיהרה להתקשר בשנית למרפאתו של הרופא כדי לקבוע תור חדש.

אלא שהתור המיוחל כלל לא מומש; פחות משנה לאחר מכן, גבר חסדו יתברך עליה, כאשר לאחר שנים ארוכות של ציפייה זכו בני הזוג לחבוק בידיהם מתנת שמיים מבורכת, ילד יהודי טהור שהאיר את חיייהם באור חדש.

מתברר כי לאחר שהקריבה אותה אישה את כל רצונותיה למען התורה, האזין הקדוש ברוך הוא לתפילת ליבה השבור והחיש לה ישועה, מבלי שהוצרכה להתערבות יד בשר ודם, כי אם לידו הרחבה, המלאה והפתוחה.

'להאיר' - מאור זמירות השבת, עמ' תקמה

בשנות צעירותם של משפחת הגאון המופלא רבי פינחס שרייבר זצ"ל, העסיקו הם בביתם אישה פשוטה ויראת שמיים. תפקידה היה לטפל בילדיהם הקטנים ובמשק הבית בשעות הבוקר, בזמן שהרב והרבנית נעדרו מביתם.

כך, מדי בוקר הייתה הרבנית יוצאת לעבודתה בגן הילדים בשעה מוקדמת, ובשעה רבע לתשע, כאשר הרב היה צריך ללכת לכולל, הייתה המטפלת מגיעה לביתם ומטפלת בילדיהם באהבה ובמסירות.

אותה אישה, חשוכת בנים הייתה. למעלה מעשר שנים חלפו מנישואיה והיא ובעלה טרם זכו להיושע. הרופאים שעייסם נועצו הודיעו להם בצורה חד משמעית כי סיכוייהם להיפקד שואפים לאחוזים בודדים, וגם הם כמעט והשלימו עם הגזירה, ותקוותם לזכות להקים דור המשך הלכה ופחתה.

את כל מעיינות אהבתה לילדים שטרם זכתה להם, הפנתה האישה לגידולם ולטיפוחם של ילדי משפחת שרייבר הרכים. היא עשתה זאת מתוך שליחות קודש. ביוזמה כי מבית גדול שכזה בוודאי יצאו גידולים לתפארת, ובהבנה כי נוטלת היא בכך תפקיד חשוב בסיוע ללימוד התורה של הרב שרייבר, שכבר אז נודע כמתמיד מופלא.

באחד הימים גונבה לאוזניה השמועה כי בעיר תל אביב הסמוכה דר רופא שלאחר מחקר והשתלמות ארוכה הצליח למצוא שיטת טיפול ייחודית, ובסייעתא דשמיא יש בידו האפשרות לסייע להם בהגשמת חלומם שכמעט וגוּזו, להביא ילדים לעולם.

כאשר פנתה לקבוע תור למרפאתו, התברר לה כי עקב ריבוי הפונים, כדי להתקבל לטיפול יהיה עליה להמתין בתור במשך למעלה ממחצית השנה. ברירות רבות לא היו בידה, והיא קבעה את תורה לתאריך שנראה היה לה נוח ומתאים, בעוד כמחצית השנה.

לאחר המתנה ארוכה ומורטת עצבים, חלפה לבסוף מחצית השנה, והגיע המועד המיוחל. בשעה שמונה וחצי בבוקר עלתה המטפלת בהתרגשות לאוטובוס שעשה את דרכו מבני ברק לתל אביב. האוטובוס פתח בנסיעה וכבר פנה לצאת מהעיר, כשלפתע נזכרה האישה כי שכחה לעדכן את הרבנית על היעדרותה המתוכננת, כדי שתוכל להביא מטפלת אחרת שתמלא את מקומה.

השעה הייתה שמונה וארבעים דקות. התור נקבע לשעה תשע ועשר דקות, ועל כך מאזני החלטה עמדו לפניו שתי ברירות; האחת - להמשיך בדרכה אל התור שכה ציפתה לו ועשוי היה להעניק לה חיים חדשים, ומאידך - לגרום לביטול תורה של אברך שקדן ומתמיד שעדיין לגדולות בישראל וכל שעת לימוד שלו שווה הייתה כנצח,